

Transformace systému péče o ohrožené děti pohledem vychovatelů dětských domovů

Lucie Sáblíková

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Lucie Sáblíková
Osobní číslo: H17684
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Transformace systému péče o ohrožené děti očima vychovatelů dětských domovů

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti ústavní výchovy, náhradní rodinné péče a transformace systému péče.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

ARCHER, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. ISBN 978-80-907053-2-6.
CHÁB, Milan. Svět bez ústavů. Praha: QUIP – Společnost pro změnu, 2004. ISBN 80-239-4772-9.
PACNEROVÁ, Helena. Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2015. ISBN 978-80-7481-138-8.
TRNKOVÁ, Lucie. Náhradní péče o dítě. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-864-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nerýdčelně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3).

(2) Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(3) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(4) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí ke vyšší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na transformaci systému péče o ohrožené děti a to pohledem vychovatelů dětských domovů. Teoretická část se zabývá východisky transformace systému a definuje ohrožené dítě. Taktéž se zaměřuje na systém ústavní péče a náhradní rodinné péče. Cílem praktické části je zjistit, jak vychovatelé dětských domovů nahlíží na transformaci systému péče o ohrožené děti. Výzkum je realizován technikou polostrukturovaného rozhovoru.

Klíčová slova: transformace, systém, ohrožené dítě, dětský domov, pěstounská péče

ABSTRACT

The bachelor's thesis is focused on the transformation of the system of care for vulnerable children from the perspective of educators of children's homes. The theoretical part deals with the basis of system transformation and defines an endangered child. It also focuses on the system of institutional care and alternative family care. The aim of the practical part is to find out how educators of children's homes view the transformation of the care system for vulnerable children. The research is carried out using the technique of semi-structured interview.

Keywords: transformation, system, vulnerable child, children's home, alternative family care

Děkuji paní Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, za její ochotu a cenné rady. Velký dík patří taktéž všem účastníkům výzkumu, kteří mají velký podíl na vzniku bakalářské práce.

Poděkování patří i rodině a rodičům za velkou podporu během studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VÝCHODISKA TRANSFORMACE SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI	12
1.1 NÁRODNÍ STRATEGIE A AKČNÍ PLÁN	13
1.2 PROCES ZMĚNY V SYSTÉMU OCHRANY OHROŽENÝCH DĚTÍ.....	14
1.3 PROJEKTY TRANSFORMACE SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI	16
1.3.1 Ukončené projekty.....	16
1.3.2 Probíhající projekty	18
2 OHROŽENÉ DÍTĚ	20
2.1 TÝRANÉ DÍTĚ	20
2.2 ZNEUŽÍVANÉ DÍTĚ	22
2.3 ZANEDBANÉ DÍTĚ	22
2.4 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ.....	23
3 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	25
3.1 ORGANIZACE ÚSTAVNÍ PÉČE.....	25
3.1.1 Dětské domovy pro děti do tří let.....	25
3.1.2 Zařízení pro výkon ústavní výchovy	25
4 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	27
4.1 TYPY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	27
4.1.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby	27
4.1.2 Pěstounská péče.....	27
4.1.3 Osvojení.....	28
4.1.4 Poručenství	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
5 VÝZKUM	30
5.1 POJETÍ VÝZKUMU.....	30
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	30
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	31
5.4 VÝZKUMNÁ TECHNIKA	31
5.5 METODA ANALÝZY DAT.....	32
5.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	32
5.7 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ.....	33
6 ANALÝZA DAT	34
6.1 I. KATEGORIE: KLÍČOVÉ ZMĚNY.....	34

6.1.1	Shrnutí kategorie	36
6.2	II. KATEGORIE: PŘEKÁŽKY V PRAXI VYCHOVATELŮ	36
6.2.1	Shrnutí kategorie	37
6.3	III. KATEGORIE: ŽÁDOUCÍ ZMĚNY	38
6.3.1	Shrnutí kategorie	38
7	DISKUZE	40
7.1	DÍLČÍ CÍL Č. 1.....	40
7.2	DÍLČÍ CÍL Č. 2.....	41
7.3	DÍLČÍ CÍL Č. 3.....	42
7.4	HLAVNÍ CÍL.....	43
	ZÁVĚR.....	45
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	50
	SEZNAM OBRÁZKŮ	51
	SEZNAM TABULEK.....	52
	SEZNAM PŘÍLOH.....	53

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je transformace systému péče o ohrožené děti. Jedná se o problematiku přechodu dítěte z ústavní výchovy do náhradní rodinné péče, a to z pohledu těch, kteří se výchově dětí v dětských domovech věnují nejvíce – vychovatelů.

Na změnu systému péče o ohrožené děti proběhlo několik projektů, jako je například Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, nebo právě probíhající projekt Podpora systémových změn v oblasti služeb o ohrožené děti, mladé lidi a rodiny v České republice, který probíhá od 1. 10. 2018 a bude probíhat až do 31. 5. 2022. Projekt je rozdělen do klíčových aktivit a jednou z hlavních je například přehodnocení situace dětí v ústavní péči.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. První část je teoretická, kde se zabýváme východisky transformace systému péče, v následující kapitole jsme si definovali ohrožené dítě a v posledních dvou kapitolách se zabýváme systémem ústavní výchovy a náhradní rodinné péče.

Druhou částí je část praktická. Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak změny vnímají vychovatelé dětských domovů, jaký je pohled vychovatelů na transformaci systému péče o ohrožené děti. Výzkum je kvalitativního charakteru, s využitím metody polostrukturovaného rozhovoru.

Cílem této bakalářské práce je přiblížit problematiku změn v péči o ohrožené děti, a jaký postoj vůči těmto změnám zaujímají právě vychovatelé, kterých se tyto změny dotýkají a pro které má být tato bakalářská práce přínosem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHODISKA TRANSFORMACE SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI

Transformace systému péče o ohrožené děti je proces, který v naší zemi probíhá již několik let. Tento proces transformace je u nás realizován mimo jiné formou různých projektů. Právě z těchto projektů transformace nejvíce vychází a jsou pro ni klíčové. Podíváme se na nedostatky v systému péče o ohrožené děti, díky kterým k transformaci systému dochází. Zaměříme se i na proces transformace systému od devadesátých let do současnosti. Můžeme tak vidět celý průběh změn v systému od počátku až do nynějška se všemi důležitými mezníky a registrovat tak změny, které nás ovlivňují i dnes.

V 90. letech proběhlo v této oblasti několik dílčích změn. Avšak až začátek roku 2012 přinesl zásadní milník v procesu transformace systému o ohrožené děti, jímž bylo schválení Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k jejímu naplnění. (Marksová, 2015, s. 2)

Řadu změn do systému péče o ohrožené děti přinesla změna zákona o sociálně právní ochraně dětí, která byla přijatá v roce 2012. Jedná se o zákon č. 401/2012Sb. Je zde zdůrazněno právo dítěte vyrůstat v rodině. Do každodenní praxe subjektů, které se na ochraně dětí podílejí, vnesla nové nástroje sociální práce, například povinnost vyhodnocování situace dítěte, vypracovávání individuálních plánů ochrany dětí nebo pořádání rodinných konferencí. OSPOD ale i další subjekty, které se podílejí na sociálně – právní ochraně dětí, jsou povinny od ledna 2015 dodržovat jiné standardy kvality. (Marksová, 2015, s. 2)

Snahu postupně změnit dosavadní systém započal projekt, který odstartoval v roce 2012 s názvem „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“. Do tohoto projektu se zapojilo 10 krajů České republiky a hlavním motivem toho projektu bylo, aby se rodiny mohly a uměly dobře postarat o své potomky. (Marksová, 2015, s. 2)

Dlouho opomíjenou oblastí v České republice bylo systémové zajištění ochrany práv dítěte. Na zásadní nedostatky v systému péče o ohrožené děti několikrát upozorňoval i Výbor pro práva dítěte. (Marksová, 2015, s. 2)

Na tyto nedostatky dále upozorňovala například i Ženevská deklarace práv dítěte (1924), Všeobecná deklarace lidských práv (1948), Deklarace práv dítěte (1959), Mezinárodní pakt

o občanských a politických právech (1966) a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966). (Vávrová a Kroutilová Nováková, 2015, s. 26)

Za hlavní a základní nedostatek v systému péče o ohrožené děti můžeme vidět roztržitost systému. Aktivity jednotlivých resortů nebyly nijak koordinovány a to znamená, že rozhodování o nejlepší formě péče o dítě bylo pomalé a nekompetentní. Dítě tím pádem mohlo uvíznout v systému péče třeba proto, že nebyl včas zajištěn jeho návrat do rodiny. Pokud má být ohroženým dětem poskytována adekvátní péče, je důležité sjednocení metodických, personálních, legislativních a finančních podmínek. (MVČR, 2009)

Dalším nedostatkem byl neustále zvyšující se počet dětí v institucionální péči a to je další důvod, proč jsou tyto změny v systému péče o ohrožené děti důležité. (V zájmu dítěte, 2008)

Vysoký počet dětí v institucionální péči neumožňuje individuální práci s dětmi a ani nevytváří ideální podmínky pro rozvoj osobnosti. Dalším zásadním nedostatkem v systému péče je nedostatečná spolupráce s rodinami ohrožených dětí. Z počtu 17 454 dětí se dopustilo trestné činnosti 62%, z toho 41% spáchalo trestnou činnost poprvé až po odchodu z institucionální péče. Další příčinou selhání dítěte po odchodu ze zařízení může být také neschopnost se adaptovat na běžný život, který se značně liší v zařízení systému péče. (Hodnocení systému péče o ohrožené děti, 2007, s. 8-9)

V praxi se trvale setkáváme s nízkými počty pracovníků sociálně-právní ochrany dětí v obcích s rozšířenou působností, takže jsou přetížení množstvím případů a administrativy na úkor terénní sociální práce, což vede následně k vyhoření a demotivaci. Policie ČR vystupuje často nejistě a formálně ve specifických situacích (například spolupráce s institucemi). Pracovníci policie se problematikou institucí často zajímají jen okrajově a nesystematicky a jsou zatíženi množstvím formálních úkonů. Policisté neumějí komunikovat se sociálními pracovníky na partnerské úrovni a nejsou zvyklí pracovat preventivně. (Hodnocení systému péče o ohrožené děti, 2007, s. 40)

1.1 Národní strategie a Akční plán

Národní strategie ochrany práv dětí se zavázala do roku 2018 vytvořit funkční systém, který by měl zajišťovat důslednou ochranu všech ohrožených dětí. Je založena na právech dítěte a definuje základní principy ochrany práv dětí. Obsahuje konkrétní cíle, záměry, aktivity i včetně harmonogramu i způsobu monitoringu a hodnocení probíhající

transformace systému péče o ohrožené děti. Předpokladem pro naplnění Národní strategie je úzká spolupráce vlády, územních samospráv, nestátního neziskového sektoru a občanských iniciativ. Národní strategie ochrany práv dítěte stanovila, že by se klíčové aktivity měly realizovat, monitorovat a vyhodnocovat. Klíčové aktivity definují časové harmonogramy, lidské a technické zdroje pro realizaci klíčových aktivit, změny legislativy potřebné pro realizaci cílů, finanční náklady realizace a další aktivity důležité pro plnění cílů. (MPSV, 2012)

Národní strategie je plně zaměřena na dítě, je středem pozornosti. Všichni v systému péče o ohrožené děti znají vývojové zvláštnosti a potřeby dětí, což je důležité pro naplnění potřeb dítěte a jejich respektování. Také sleduje dlouhodobě zájmy dítěte a snaží se tvořit rovné příležitosti pro všechny bez ohledu na pohlaví. V systému je dítě chápáno v kontextu rodiny, a proto bývá zahrnováno do řešení problémů dítě, rodina i celé jejich sociální okolí. Národní strategie staví na silných stránkách dětí a jejich rodin. Zároveň se snaží identifikovat problémová místa rodin. Pro posouzení situace je důležité znát obě tyto oblasti, aby bylo možné říci, jaký má tato situace dopad na zdraví a celkový vývoj dítěte. (Národní strategie ochrany práv dětí, 2012, s. 3-4)

Národní akční plán je nástrojem pro transformaci systému péče o ohrožené děti. Pro podporu práv ohrožených dětí je důležité, aby bylo zajištěno bezpečné prostředí jak v rodinách jejich vlastních, tak i v rodinách náhradních a aby byla zajištěna komplexní péče v zařízeních rodinného typu. Práce s dítětem musí naplňovat určité standardy kvality práce, které jsou závazné pro všechny pracovníky. (Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti, 2009, s. 3)

1.2 Proces změny v systému ochrany ohrožených dětí

Historicky u dětí, které žijí v institucích, můžeme mluvit o několika uplatňovaných přístupech, co se jejich potřeb a péče týká. Péče do roku 1989 byla jasně definována a její působnost se dělila mezi tři resorty. Kojenecké ústavy řešily péči dětí do tří let, výjimečně do šesti let, a tato péče je zajišťována zdravotnickým personálem. Tento systém tak zajišťoval dětem péči jejich o zdraví. Následná péče spadala pod resort školství. Tady se jednalo o dětské domovy a dětské výchovné ústavy a péče bylo zajišťována speciálními pedagogy a vychovateli. Pokud se zaměříme na péči, kterou instituce zajišťují, tak se přesouváme od potřeby pevného zdraví do oblasti socializace, výchovy a vzdělávání. Děti,

kteřé byly považovány za nevzdeľatelné, spadly pod resort práce a sociálním věcí. (Rychlik, 2015, s. 4)

Devadesátá léta přinesla další důležitý mezník v oblasti systému péče o ohrožené děti. Začal se klást velký důraz na sociální potřeby dítěte a řešení jeho situace jako sociálního problému, který spočívá v chybějící rodině. Postupně se v resortu práce rozvíjí instituty zařízení dětem, které potřebují okamžitou pomoc, jako je například ústavní zařízení rodinného typu. Tím pádem se rozvíjí další oblast institucionální péče a tento stav přetrvává dodnes. Otázkou však stále zůstává, jak moc může být funkční, racionální, metodické i legislativní směřování této péče o ohrožené děti, které žijí v institucionální péči, která je roztržštěna do tří resortů – trojí různý systém, legislativa i cíle. Důsledkem této roztržštěnosti systému může být i neustálá diskuze, jestli je opravdu v zájmu opuštěného dítěte žít v rodině anebo jestli je pro ně lepší žít v instituci a být profesionálně zajištěn. (Rychlik, 2015, s. 4)

Díky tomu, že se Česká republika otevírá světu, přichází k nám nové nástroje pro práci s ohroženými dětmi. Tato pomoc spočívá hlavně v podpoře dítěte v jeho přirozeném prostředí. Samozřejmě záleží i na osvícenosti komunit a samospráv v místě, odkud dítě pochází, nakolik podporují tento moderní systém, aby dítěti pomohli setrvat v jeho přirozeném prostředí, v jeho vlastní rodině. Faktem je, že se díky tomuto rozvoji služeb podařilo snížit počet dětí odebíraných z rodin kvůli špatné finanční či materiální situaci. Dalším faktem zůstává, že se podařilo zajistit většinu péče o handicapované děti v jejich přirozeném prostředí. (Rychlik, 2015, s. 4- 5)

Samostatnou a velmi významnou funkci v péči o ohrožené děti hraje soudní moc. Bohužel funkčnost tohoto systému příliš nepodporuje roli v péči o ohrožené dítě. Například za nefunkční můžeme považovat léta vedoucí řízení o úpravě výchovy dítěte po rozvodu, vlekoucí se řízení o vydání souhlasu cestovního průkazu nezletilému v pěstounské péči nebo délka řízení u fakticky opuštěného dítěte s nedohádatelným, avšak zapsaným otcem na matrice a mohli bychom uvádět další a další příklady. Tady zjevně selhává systém, který často zapomíná na lhůty, není schopen reagovat a rychle rozhodovat na určité situaci. Přitom však velmi intenzivně zasahují tyto procesy do zájmů, práv a životů ohrožených dětí. (Rychlik, 2015, s. 6)

V minulých letech byla přijata celá řada opatření a to prostřednictvím změny legislativy. Tyto změny měly za úkol podporovat rodiny a měly sloužit jako prevence nuceného odebrání dětí z rodin. V praxi ovšem narážíme na limity. V novém občanském zákoníku je

i novelizovaný zákon o sociálně – právní ochraně dětí, který obsahuje i ustanovení, podle kterého není možné nařizovat ústavní výchovu kvůli špatné sociální situaci nebo bytové nouze rodiny. Přitom sociodemografická analýza ukázala, že mezi chudobou a umístováním dětí do ústavní péče je přímá souvislost. (Macela, 2015, s. 8)

V systému péče o ohrožené děti můžeme sledovat dlouhou progresi. Dítě je stále víc chápáno a přistupuje se k němu více individuálně a je přihlíženo k jeho jedinečnosti. Trend oslabování rodiny a nástup postmoderního světa, kde dochází ke ztrátě kořenů, žádá nové pojetí péče o dítě. Jednotlivé dílčí kroky pomáhají značně roztržitějšímu systému, například zavedení funkčního institutu pěstounské péče na přechodnou dobu. Momentálně můžeme jen doufat, že se podaří všechny zavedené instituty zastřešit pod jeden systém, který bude zajišťovat dostatečnou ochranu všem ohroženým dětem za pomoci přiřazených nástrojů a zodpovědnosti jednotlivých subjektů. Avšak v první řadě musí být středem zájmu ohrožené dítě. To považujeme za nejdůležitější. (Rychlík, 2015, s. 6)

1.3 Projekty transformace systému péče o ohrožené děti

V rámci transformace systému péče o ohrožené děti proběhlo od roku 2012 několik projektů. Právě díky těmto projektům dochází k systémovým změnám, které by měly přinést hlavně sjednocení systému, který je již dlouhá léta roztržitější do několika rezortů a měly by pomoci jak ohroženým dětem, tak i jejich rodinám a snaha je i o snížení počtu dětí v ústavní péči.

1.3.1 Ukončené projekty

Jak již bylo zmíněno, od roku 2012 u nás proběhly projekty, konkrétně tři, které se významně podílejí na dosavadním systému, respektive na změnách, které proběhly. V následujících bodech se zaměříme na jednotlivé projekty.

1.3.1.1 Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny

„Hlavním cílem projektu Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené rodiny a děti byla komplexní systémová změna zajišťování péče o rodiny a děti ohrožené sociálním vyloučením, sociálně vyloučené, nebo ty, na něž se zaměřuje sociálně – právní ochrana.“ (Právo na dětství, 2015)

Tento projekt byl realizován na území celé České republiky, kromě hlavního města Prahy. Projekt byl ověřován v pěti krajích. Mezi těmito kraji figuroval i Zlínský kraj. Poznatky

z pilotního ověřování byly následně předávány do ostatních krajů a to formou vzdělávání. (Právo na dětství, 2015)

V rámci tohoto projektu proběhlo několik aktivit ke změně systému. V návrhu optimalizace řízení a financování byly zpracovány 3 analýzy (sociodemografická, analýza sítě a služeb pro práci s rodinami a dětmi a analýza systému náhradní rodinné péče), díky kterým bylo možné získat komplexní pohled a popis současného systému péče o ohrožené děti. Pilotní ověřování standardů kvality sociálně – právní ochrany dětí proběhlo pro orgány sociálně – právní ochrany dětí, pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pro osoby, které se zabývají podporou náhradní rodinné péče. Na tuto aktivitu navazovala aktivita pilotního ověření nástrojů pro práci v systému péče o ohrožené děti a rodiny, konkrétně nástroje pro vyhodnocování situace dítěte a rodiny nebo individuální plán ochrany dítěte. Dalšími aktivitami jsou podpora rozvoje služeb s důrazem na systémovost a provázanost, podpora pěstounské péče jako podpora vzniku nových pracovních míst, kde cílem je profesionalizace pěstounské péče u nás. Novým přístupem v ČR jsou rodinné konference a ty se právě tento projekt snažil podpořit. Dalšími aktivitami bylo vytvoření vzdělávacích programů, které měly informovat o zpracovaných standardech kvality a poslední aktivitou tohoto projektu byla kampaň „Právo na dětství“, v rámci které vznikla webová stránka, která je zaměřená na rodinu, ohrožené dítě, pěstounskou péči a mnoho dalšího. Projekt probíhal v letech 2012 až 2015. (Právo na dětství, 2015)

1.3.1.2 Program CZ04: Ohrožené děti a mládež

Tento program byl zaměřený na zlepšení a změny v systému péče o ohrožené děti a sestával ze tří částí. První částí byla otevřená výzva pro kraje a obce na transformaci ústavů a zpracování metodiky transformace pro pobytová zařízení. Druhá část programu obsahuje grantové schéma, které mělo podpořit projekty nevládních organizací. Třetí část tvořil takzvané PDP neboli předem definovaný projekt, kde cílem byla příprava nových sjednocujících úprav. Program probíhal od roku 2014 do roku 2016. (Právo na dětství, 2016)

Program zahrnoval šest klíčových aktivit. Těmi byly spolupráce a její nastavení, což zahrnovalo spolupráci s norským partnerem formou osobních konzultací a seminářů, další aktivitou bylo zpracování analýzy právní úpravy v oblasti sociálně – právní ochrany náhradní rodinné péče, ústavní výchovy a další. Následujícími aktivitami byla příprava znění zákona o ochraně dětí, podpoře rodin a náhradní rodinné péče, kterou doprovázela příprava souvisejících právních předpisů, příprava komunikační kampaně, která proběhla

se zahraničními experty, a poslední aktivitou bylo pilotní ověřování nových úprav v praxi dříve, než zákon nabyde účinnosti. (Právo na dětství, 2016)

K tomuto projektu proběhla závěrečná konference ministerstva zdravotnictví a ministerstva práce a sociálních věcí. Cílem této konference bylo představit výstupy projektu. Tento projekt měl podpořit obce a kraje tak, aby došlo ke snížení počtu dětí v ústavní výchově a posílení sítě ambulantní péče pro ohrožené děti. (Ministerstvo financí, 2017)

1.3.1.3 Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně – právní ochrany dětí

„Hlavním cílem celého projektu je podpora výkonu sociálně – právní ochrany dětí na všech úrovních a další zkvalitnění a zefektivnění práce všech zapojených účastníků. Projekt je zaměřen na posílení kapacit na pracovištích sociálně – právní ochrany dětí v oblasti síťování a vytváření sítí služeb pro ohrožené děti a rodiny na lokální úrovni, dále na zajištění kvalitních statistických dat nutných pro výkon sociálně – právní ochrany dětí, nastavení celoživotního vzdělávání a zvyšování kvalifikace pracovníků SPOD (...).“ (Právo na dětství, 2019)

Tento projekt byl zaměřený na podporu a posílení kapacit OSPOD, byl navržen monitorovací systém, který měl sledovat statistické ukazatele dětí, které by potřebovaly sociálně – právní ochranu. Týkal se i celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD a rozvoje náhradní rodinné péče, která byla zaměřena na profesionalizaci pěstounské péče. Cílem bylo projekt zviditelnit, dostat jej do povědomí odborné veřejnosti a zajištění administrativy projektu a celkového řízení. Zájem o účast v projektu projevil celkem 12 krajů. (Právo na dětství, 2019)

1.3.2 Probíhající projekty

Aktuálně u nás probíhá v rámci transformace systému péče o ohrožené děti jeden projekt, a to od roku 2018 a běžet bude do roku 2022.

1.3.2.1 Podpora systémových změn v oblasti služeb péče o ohrožené děti, mladé lidi a rodiny v České republice

Tento projekt reaguje na aktuální situaci, jako je například rezortní roztržičnost a nejednotné přístupy při řešení problémů v rodinách. Cílem projektu by mělo být zvýšení kvality a udržitelnost systému služeb pro ohrožené děti. Projekt je realizován na základě spolupráce tří ministerstev, kterými jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo zdravotnictví. (Právo na dětství, 2018)

Projekt tvoří pět klíčových aktivit. První aktivitou je tvorba modelu sítě služeb pro jednotlivé kraje, který má vycházet z podmínek každého kraje zvlášť. Dalším výstupem má být přehodnocení dětí v ústavní péči. Jedná se o jakousi revizi systému péče o ohrožené děti. V rámci transformace mají proběhnout osobní návštěvy dětí v ústavních zařízeních, konkrétně ve 260 zařízeních (z 370 zařízení celkem). Následovat bude evaluace tohoto projektu, kdy cílem bude hodnocení realizace projektu. Poslední klíčovou aktivitou bude zajistit administraci a řízení projektu. (Jůzová Kotálová, 2019)

2 OHROŽENÉ DÍTĚ

V této kapitole se podíváme, jaké děti považujeme za „ohrožené“ a podíváme se i na důvody jejich ohrožení.

„Za ohrožené dítě považujeme v souladu s mezinárodními i českými právními normami takové dítě, jež je ohroženo týráním, zneužíváním či zanedbáváním.“ (Fond ohrožených dětí, 2012)

2.1 Týrané dítě

U nás podle odborných odhadů je týráno až čtyřicet tisíc dětí. Problém je ovšem to, že většina těchto případů není odhalena – to znamená, že týrání trvá po celé dětství dítěte. Na následky špatného zacházení umírá ročně v České republice okolo padesáti dětí. Nejvíce jsou ohroženy batolata a kojenci, protože se nemohou nijak bránit. (Fond ohrožených dětí, 2012)

Týrání dělíme na tělesné a citové. Tělesné týrání je definováno jako tělesné ublížení nebo nezabránění ublížení dítěti. Zahrnuje to i úmyslné otrávení nebo udušení dítěte a to tam, kde je podezření na úmyslné ublížení nebo mu nebylo úmyslně zabráněno. Citové týrání se definuje chováním, které má negativní vliv na citový vývoj a na jeho chování. Dalším druhem týrání je také systémové týrání. Toto týrání působí systém, který byl určený pro pomoc dětem a to různými způsoby, jako je například upřeno právo na informace, upřeno právo být slyšen, situace, kdy je dítě neprávem odděleno od svých rodičů nebo trauma způsobené necitlivými nebo zbytečnými lékařskými prohlídkami. (Hanušová, 2006, s. 7-8)

Tělesné týrání má dvě formy a to aktivní a pasivní. Aktivním tělesným týráním se myslí jakýkoliv akt násilí prováděný na dítěti. Řadíme zde děti, u kterých vzniklo poranění v důsledku bití, popálení, opaření, trestání. Druhou skupinou jsou děti, které nemají známky tělesných poranění, ale týrané jsou dušením, otrávením nebo jiným násilím. Jádrem tělesného týrání dětí můžeme vidět v nadměrné a nezvladatelné agresi rodičů nebo jiných osob, kdy faktem zůstává, že čím je dítě menší, tím více je bezmocné. U tělesného trestání dětí se velmi těžko odlišuje, zda se jedná o pedagogický zásah nebo o fyzické týrání. Další formou je tedy pasivní tělesné týrání. Tato forma zahrnuje nedostatečné uspokojení tělesných potřeb dítěte. Hlavním rysem je nedostatečná výživa jak po stránce kvalitativní tak i kvantitativní (například nedostatek vitamínu D, C). Řadíme zde nedostatečnou lékařskou péči, nedostatek oblečení, přístřeší a ochrany, děti, které jsou

nuceny žebrať (dětí uprchlíků) a nedostatky ve vzdělávání a ve výchově. (Hanušová, 2006, s. 9-11)

Za zmínku jistě stojí i tzv. „shaken infant syndrom“ neboli třesení. Je to jakýsi důkaz o extrémním týrání, které může způsobit až smrt nebo vážné neurologické potíže. (Lungren, 1993 in Dunovský et al, 1995, s. 30)

Psychické týrání je o dost hůře dokumentovatelné a tak moc se o něm nemluví. Nejběžnější příklad je, kdy se rodiče rozvádějí a přetahují se o dítě. Děti reagují na psychické týrání stažením se, stávají se ustrašenými, velice snadno se rozpláčou a jejich sebevědomí je velmi nízké. Obtížněji se tyto děti prosazují nebo vyslovují svá přání. Naopak některé děti se mohou projevovat agresivně a razantně si mohou prosazovat své přání a názory, čímž vlastně napodobují chování dospělých ve svém okolí. (Hanušová, 2006, s. 12)

Za týrání ve smyslu trestního zákona považujeme špatné nakládání se svěřenou osobou a vyznačuje se bezcitností a hrubostí. Fyzické týrání se v praxi ukazuje nejčastěji a bývá propojeno s týráním psychickým. (Fond ohrožených dětí, 2012)

Děti, které jsou týrány, často nejsou schopné upozornit na nepřiměřené chování svých rodičů. Jednou z hlavních příčin je velká citová vazba a pocit, že by děti „žalovaly“ na rodiče. Dalším důvodem je i fakt, že děti, které v takovém prostředí vyrůstají, vnímají toto chování jako normální a často hledají chybu u sebe – například že jsou zlobivé, špatné. Je pro ně přijatelnější hledat chybu na své straně, než si přiznat, že rodiče je nemají rádi a jsou jim na obtíž. Právě toto občas zmate i státní správu a s odůvodněním, že dítě má vřelý citový vztah k rodičům, je věc odložena. Ve větším ohrožení týráním jsou děti zdravotně nebo mentálně postižené, děti plačtivé a neklidné a to z toho důvodu, že své agresivní, nebo nevyzrálé nebo emočně ploché rodiče rozčilují a více zatěžují. (Fond ohrožených dětí, 2012)

Přesná statistika u týrání dětí neexistuje a to hlavně proto, že spousta případů týrání zůstává před světem skrytá. Odhaduje se, že u nás je týráno jedno až dvě procenta dětí. (Fond ohrožených dětí, 2012)

Týrání dětí se podle paragrafu 199 trestního zákona trestá odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři roky. (ČR, 2009)

2.2 Zneužívané dítě

V souvislosti se zneužíváním dítěte se nejčastěji bavíme o sexuálním zneužívání.

„Je nepatřičné vystavování dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti i chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba. (Hanušová, 2006)

Sexuální zneužívání má mnoho forem. První z nich je exhibicionismus, což znamená, že dospělý ukazuje své genitálie svému okolí. Jedná se o bezkontaktní formu. Rozporuplnou formou obtěžování je harassment, což znamená, že dospělý zneklidňuje dítě například slovními narážkami nebo poplácáváním po zadku. Obtěžování a sexuální útok již spadá do dotykové kategorie. Při obtěžování a sexuálním útoku je dítě líbáno a osaháváno na erotogenních zonách. Do dotykových forem spadá samozřejmě i znásilnění. Incest je definovaný jako sexuální aktivita mezi dvěma osobami, kterým není podle zákona povoleno uzavřít sňatek (mezi dítětem a rodičem, dítětem a příbuzným, mezi sourozenci. (Halfarová, 1995, s. 52-54)

O sexuálním zneužívání se mluví čím dál častěji, i když evidované případy dle statistik nepřibývá. Počet obětí sexuálního zneužívání je ve skutečnosti mnohonásobně vyšší, než se uvádí a to zejména proto, že oběti incidenty nehlásí a mnohdy si tyto traumatizující zážitky nechávají pro sebe až do dospělosti. Zneužívání se mnohdy odehrává v na první pohled spořádaných rodinách a o to složitější je takové případy odhalit. (Fraňková, 2020)

Podle paragrafu 202 trestního zákona hrozí pachateli za sexuální zneužívání 6 měsíců až 5 let odnětí svobody. (ČR, 2009)

2.3 Zanedbané dítě

Zanedbávání bývá vyznačováno nedostatkem péče o dítě, což dítěti způsobuje vážnou újmu ve vývoji nebo dítě může ohrožovat. Řadíme sem zanedbávání tělesné (neposkytování přiměřené péče, oblečení...), citové (neuspokojování citových potřeb dítěte), zanedbávání výchovy a vzdělání. (Hoferková, Švrčinová, 2009, s. 6-7)

Příčiny mohou být různé. Může to být například neznalost rodičů, kteří sami pocházejí ze zanedbávaného prostředí, takže nevědí, jak se o dítě starat, dalším důvodem může být to, že se rodiče nemohou o dítě starat (z důvodu dlouhodobé nemoci) nebo se o dítě starat nechtějí (nechtěné těhotenství). (Vaničková, 2019)

Děti, které mohou být ohroženy zanedbáváním, najdeme většinou tam, kde chybí lidé, kteří by o dítě pečovali. Často největší problémy vznikají, když v rodině chybí matka z důvodu citové deprivace. Dítě je na ni ve většině případů víc fixováno. Problém ovšem nastává i v případě, že v rodině chybí otec. V takových rodinách bez otce dochází častěji k asociálnímu chování a delikvenci. Ztráta obou rodičů je považována za nejvíce ohrožující, avšak v dnešní době je méně nebezpečná, protože se tyto děti často dostávají do náhradních rodin nebo si je někdo adoptuje. Dalším aspektem ohrožující dítě je špatný socioekonomický stav rodiny. (Matějček, 1995, s. 63)

Dítě zanedbávané či týrané se často vyznačují špatnými vztahy s jejich rodiči, vyžadují si pozornost a cit od dospělých. Vyznačují se i nedostatečným rozvojem v mnoha oblastech. Nejzávažnějším dopadem zanedbávání je zpusnutí dítěte či jeho smrt. (Hoferková, Švrčinová, 2009, s. 7)

Dle zákona č. 40/2009 Sb. §201 hrozí za zanedbávání péče o dítě odnětí svobody až na dva roky. (ČR, 2009)

2.4 Sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochrana je činnost cílená na děti. Tato činnost zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na příznivý vývoj a výchovu, ochranu zájmů dítěte a působení na rodinu k obnovení jejich funkcí. (Špeciánová, 2007, s. 10)

SPO se zaměřuje na děti, jejichž rodiče buď zemřeli, neplní povinnosti, které plynou z rodičovské odpovědnosti nebo nevykonávají či zneužívají práv, které plynou z rodičovské odpovědnosti. Dále se zaměřují na děti, které vedou nemravný život (zanedbávají školní docházku), utíkají opakovaně z domu nebo byl na nich spáchán trestný čin, který ohrozil nebo ohrožuje jejich zdraví, svobodu či lidskou důstojnost. Všechny tyto skutečnosti mohou mít nepříznivý vliv na vývoj dítěte. (ČR, 1999)

Bez ohledu na státní občanství náleží sociálně-právní ochrana všem dětem na území České republiky. Rozdíl spočívá v rozsahu poskytované sociálně-právní ochrany. Podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí náleží tato ochrana dítěti, které:

- má na území ČR trvalý pobyt
- má povoleno trvalý pobyt nebo je hlášeno k pobytu v ČR nejméně na 90 dní
- podalo návrh na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany na území ČR

- je oprávněno na území ČR trvale pobývat
- pobývá na území České republiky s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění pobytu za účelem udělení dočasné ochrany na území ČR

(MPSV, 2009)

Dle zákona č. 359/1999 Sb. §4 zajišťují sociálně-právní ochranu orgány, kterými jsou krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní a újezdní úřady, ministerstvo a Úřad práce České republiky. (ČR, 1999)

3 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Ohrožené děti často končí v institucionální péči. V této kapitole se zaměříme na systém ústavní péče v České republice, ve které mnohdy děti stráví celé dětství až do dospělosti.

Ústavní péče zahrnuje jakýkoliv typ nerodinného umístění dítěte. Prostředí může rodinu pouze napodobovat nebo připomínat svými znaky. (Sychrová, 2014, s. 41)

Institucionální péče bývá nařízena u dítěte soudem, ve většině případů na základě předběžného opatření. Po takovém rozhodnutí soudu by mělo být zahájeno řízení o nařízení ústavní výchovy, případně uložení ochranné výchovy. Bohužel, soudy tak mnohdy nečiní, protože na všechno mají lhůty, které lze opakovaně prodlužovat. (Gjuričová, 2007, s. 2)

3.1 Organizace ústavní péče

Již od 50. let 20. století byly organizace ústavní výchovy rozděleny do tří resortů. Tento systém byl rozdělen kvůli tomu, aby byly maximálně naplňovány specifické potřeby ohrožených dětí. (Trnková, 2018, s. 110)

3.1.1 Dětské domovy pro děti do tří let

Kompetence na tuto organizaci náleží Ministerstvu zdravotnictví, které jsou poskytovatelem zdravotních služeb. Zdravotní služby jsou zde poskytovány zejména dětem, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině, dětem nezaopatřeným, týraným, zneužívaným či ohroženým ve vývoji. Služby této organizace mohou být poskytnuty i těhotné ženě, která může být ohrožena na svém zdraví z důvodu nepříznivé situace. (Trnková, 2018, s. 111)

3.1.2 Zařízení pro výkon ústavní výchovy

Pro tato zařízení spadají kompetence do rukou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (Trnková, 2018, s. 111)

Naprostá většina těchto zařízení je státní a poskytuje péči dětem od 3 let do 18 let, případně do 26 let. (Janský, 2014, s. 115)

- **Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** - jsou známá spíše pod názvem „Klokánek.“ O umístění do tohoto zařízení nemusí rozhodovat soud. V tomto zařízení může dítě strávit maximálně 1 rok. (Právo na dětství, 2013)

- **Diagnostické ústavy** – přijímají děti na základě předběžného opatření soudu. Dítě se umísťuje do ústavu na dobu 8 týdnů za účelem provedení komplexní diagnostiky formou pedagogických a psychologických postupů. Smyslem diagnostiky je například zjistit, zda dítě nemá nějaké poruchy chování. Diagnostické vyšetření není potřeba provádět u dětí bez závažných výchovných problémů (v takovém případě je dítě umístěno do dětského domova). (Trnková, 2018, s. 112)
- **Dětské domovy** – pečují o děti, které nemohou být vychovávány ve své vlastní rodině. Do dětského domova jsou umísťovány děti ve věku od 3 do 18 let. Dětské domovy dětem dávají především sociální a výchovné zázemí. Mnoho dětí, které jsou zde umístěny, přichází jako nechtěné nebo z rozpadlých rodin. (Janský, 2014, s. 116)
- **Dětský domov se školou** – V případě, že má dítě vážné výchovné problémy, může být umístěno do dětského domova se školou, kde je přímo v zařízení škola. Oproti běžnému dětskému domovu zde děti mají méně volnosti a naopak více pravidel v zařízení. (Právo na dětství, 2013)

Jsou zde umísťovány děti od 6 let až do ukončení povinné školní docházky. (Janský, 2014, s. 116)
- **Výchovný ústav** – Výchovný ústav je obdobný jako dětský domov se školou, jen pro chlapce a dívky odděleně a starší 15-ti let, u kterých byla nařízena ústavní výchova. Výjimečně, u vážných poruch dítěte, může být dítěti staršímu dvanácti let nařízena ústavní výchova a může být umístěno do výchovného ústavu. Součástí těchto ústavů jsou i školy a učiliště. (Trnková, 2018, s. 114)

Základem péče o dítě by měla být vždy rodina. Prostředí a vazby v rodině jsou nenahraditelné. Každé dítě má právo na péči svých rodičů. Dostatečně dobrá rodina má přirozenou atmosféru, ve které lze vychovávat dítě. (Sychrová, 2014, s. 45)

4 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Každé dítě má právo na rodinu. Tato forma péče to může alespoň z části umožnit, pokud vlastní rodina z jakéhokoli důvodu neplnila své funkce.

Dle Matějčka (1999) je náhradní rodinná péče forma péče, kdy je dítě vychováváno v prostředí, které se nejvíce podobá rodině. Dítě vychovávají náhradní rodiče.

4.1 Typy náhradní rodinné péče

Zprostředkování náhradní rodinné péče spadá pod občanský zákoník a pod zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. (MPSV, 2019)

4.1.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Soud může nařídit svěření dítěte do péče jiné osoby v případě, že se rodiče nemohou o něj postarat nebo nemůže být svěřeno poručíkovi. Tato forma nenahrazuje pěstounskou, předpěstounskou ani předadopční péči. Ovšem je upřednostňována před ústavní péčí. Osoba, které je dítě svěřeno, musí ručit za řádnou péči, musí mít trvalé bydliště na území České republiky a především musí souhlasit se svěřením dítěte do péče. Preferuje se osoba dítěti blízká a příbuzní. (Polišenská, Feberová a Stuchlík, 2019, s. 275)

4.1.2 Pěstounská péče

Aby bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, je předpoklad, že o dítě nepečuje žádný z rodičů, ani jeho poručník (v případě, že mu byl jmenován). Zprostředkování, finanční zajištění, pěstounskou péči nebo dohled nad jejím fungováním upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí. (Trnková, 2018, s. 79)

V případě svěření dítěte do pěstounské péče je možný styk dítěte s biologickými rodiči. Důležitá rozhodnutí, jako je například volba povolání, zůstává pokrevním rodičům dítěte v případě, že nebyli zbaveni svých rodičovských práv. Z toho vyplývá, že pěstouni nejsou zákonnými zástupci. (Matějček, 1999, s. 35)

Pěstounská péče je chápána jako dočasná do té doby, dokud péči o dítě nepřevzou zpět rodiče, nebo dokud dítě není osvojeno. Aby mohly být vazby dítěte s jeho biologickou rodinou zachovány, zákon ponechává rodičům právo osobního styku s dítětem a právo na informace o něm. O svěření dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. (Trnková, 2018, s. 80-81)

4.1.3 Osvojení

Jedním ze způsobů, jak může vzniknout vztah mezi dítětem a rodiči, je osvojení. Není to přirozený proces, nýbrž uměle vytvořený konstrukt, který by měl plně nahradit biologickou rodinu a příbuzenské vztahy. Osoba, která dítě osvojuje, přijímá dítě za vlastní se všemi právy a povinnostmi vůči dítěti. V případě tzv. úplného osvojení dítěte jsou úplně zpřetrhány vazby s biologickou rodinou dítěte. Osvojení je trvalé a ve většině případů nezrušitelné. Jen ve výjimečných případech lze tento stav zrušit, musí se ovšem jednat o vážné důvody (např. rodina nenaplnila svou funkci, dítěti není zajištěna řádná výchova a rodinné prostředí). (Polišenská, Feberová a Stuchlík, 2019, s. 102-113)

4.1.4 Poručenství

Dle zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku §928 je soudem určen poručník v případě, že zde není rodič, který by se o dítě postaral. Poručník má v podstatě stejná práva a povinnosti jako rodiče, mimo vyživovací povinnost. (ČR, 2012)

Poručenství nepatří mezi formy náhradní péče o dítě v pravém slova smyslu. Podstatou není primárně zajistit osobní péči o dítě, ale správa všech nebo některých záležitostí. Někdy se poručenství může řadit do náhradní rodinné péče a to tehdy, kdy osoba o dítě osobně pečuje. Tehdy vzniká poručíkovi nárok na pěstounské dávky. (Trnková, 2018, s. 101)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Náš výzkum se zaměřuje na vychovatele dětských domovů a jejich pohled na změny systému péče o ohrožené děti. Pro zpracování praktické části bakalářské práce jsme zvolili kvalitativní výzkum.

Pro sběr informací jsme zvolili jako nejvhodnější polostrukturovaný rozhovor. Rozhovory, které jsme s respondenty provedli, jsme analyzovali na základě otevřeného kódování.

Kvalitativní výzkum nám umožňuje získat detailní a komplexní náhled na zkoumaný jev a jít do hloubky. Výzkumník pátrá po pravidelnostech a vyslovuje předběžné závěry až po sesbírání dat na základě toho, jaká data se ve výzkumu vyskytují a hledá pro ně oporu v dalších datech. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 13-24)

Kódování obecně představuje operace, kdy jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text rozdělen na jednotky. Těmto jednotkám jsou přidělena jména a s těmito jednotkami dále výzkumník pracuje. Každé jednotce je následně přidělen kód. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 211-212)

5.1 Pojetí výzkumu

Ke zjištění názorů a postojů vychovatelů dětských domovů k transformaci systému péče o ohrožené děti jsme zvolili, jak již bylo uvedeno, kvalitativní pojetí výzkumu, protože chceme zkoumat do hloubky jejich pohled na věc. Protože přímo pracují s dětmi, myslíme si, že jejich pohled a názor může být pro další změny v péči o ohrožené děti přínosem. Kvalitativní způsob jsme zvolili i proto, že chceme zjistit, jaké změny vychovatelé vnímají jako důležité a přínosné nebo naopak, které změny jim práci komplikují a co by na stávajícím systému sami chtěli změnit a jaké změny by tím pádem uvítali.

5.2 Výzkumné cíle

Protože změny v systému péče stále probíhají, je našim hlavním cílem zjistit, jak na probíhající transformaci v systému péče nahlíží vychovatelé dětských domovů.

Dílčí cíle:

1. Zjistit, jaké změny jsou pro vychovatele dětských domovů klíčové.
2. Zjistit, na jaké obtíže v praxi vychovatelé narážejí.
3. Zjistit, co by vychovatelé dětských domovů chtěli na stávajícím systému zlepšit.

5.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je pohled vychovatelů dětských domovů na transformaci systému péče o ohrožené děti?

1. Jak nahlížíte na transformaci systému péče o ohrožené děti?
  - Jaké změny byste označil/a za klíčové?
  - Jak tyto změny hodnotíte?
  - Jak moc vás tyto změny ovlivnily nebo ovlivňují?
2. Na jaké obtíže v souvislosti s transformací systému péče o ohrožené děti v praxi narážíte?
3. Je něco, co byste sám/sama chtěla změnit, pokud byste měl/a možnost?
  - Pokud je něco takového, v čem byste viděl/a přínosy konkrétní změny?
  - Co by tyto změny přinesly do života vašich klientů?
  - Co by tyto změny přinesly vám?
4. Jaké jsou vaše představy o ideálním systému péče o ohrožené děti?
  - V čem je mu současný systém podobný?
  - V čem se od něj liší?

5.4 Výzkumná technika

Vzhledem ke kvalitativnímu charakteru výzkumného tématu a výzkumných otázek jsme zvolili metodu hloubkového polostrukturovaného rozhovoru. Byla určena hlavní výzkumná otázka a čtyři vedlejší otázky, které byly doplněny otázkami do rozhovoru. Otázek bylo celkem 12. V průběhu rozhovoru jsme podle potřeby reagovali a doptávali se blíže na podstatné informace, které by mohly být pro výzkum přínosem. Účastníkům výzkumu bylo předem sděleno, že je vše anonymní a data budou zpracována pouze pro účely výzkumu. Časová dotace na rozhovor byla 20-30 minut.

Rozhovor jsme začali seznámením respondenta s tématem, aby věděli, na co se budeme v průběhu rozhovoru ptát. Pokračovali jsme úvodními otázkami, abychom uvolnili atmosféru a příjemně se obě strany naladily. Následně jsme přešli k jádru rozhovoru a k

hlavním otázkám. Rozhovor jsme uzavřeli ukončovacími otázkami, kdy se doptávali převážně respondenti

5.5 Metoda analýzy dat

Získaná data z rozhovorů jsme analyzovali pomocí kódování, které vychází ze zakotvené teorie.

Všechny rozhovory jsme nahráli na mobilní zařízení a následně doslovně přepsali. Analyzovaný text jsme si rozdělili na jednotky. Z kódů, které nám z textu vyplynuly, jsme vytvořili kategorie a nakonec pomocí konstantní komparace jsme porovnali podobnosti a rozdíly výpovědí respondentů.

5.6 Výzkumný soubor

Základním výzkumným souborem jsou vychovatelé dětských domovů v České republice. Celkem se v ČR nachází 139 dětských domovů, z toho ve Zlínském kraji se jich nachází 12. (Dítě a rodina, 2019)

Výběrovým souborem jsou vychovatelé dětských domovů ve Zlínském kraji.

Respondenty, se kterými jsme rozhovory prováděli, jsme získali metodou „sněhové koule“, tedy na základě respondenta, který nám určil, kdo by byl taktéž vhodný pro náš výzkum.

Výzkumu se účastnili celkem 4 respondenti ve věku od 29 do 55 let. Průměrný věk respondentů je 42 let. Všichni respondenti pracují jako kmenoví vychovatelé v dětském domově. Respondentka A má 29 let a dodělává si vysokoškolské vzdělání v oblasti sociální pedagogiky. V dětském domově začínala jako dobrovolnice, následně byla zaměstnána jako asistentka a nyní je na pozici kmenové vychovatelky. V dětském domově pracuje dohromady 10 let. Respondentka B má 55 let a ukončené vysokoškolské vzdělání s titulem Bc. v oboru speciální pedagogika. V dětském domově pracuje 25 let. Respondent C má 32 let a ukončené vysokoškolské vzdělání s titulem Bc. v oblasti sociální pedagogiky a v dětském domově pracuje 4 roky. Respondentka D má 52 let a taktéž titul Bc. v oblasti předškolní a mimoškolní pedagogiky. V dětském domově pracuje již 20 let. Rozhovory byly prováděny během měsíce března na pracovišti respondentů.

5.7 Charakteristika prostředí

Výzkumné šetření jsme provedli v dětském domově ve Zlínském kraji. Hlavním účelem této organizace je poskytování vzdělání a výchovy, poskytování ústavní výchovy a stravování dětí. V dětském domově se nacházejí čtyři byty. V každém bytě může být maximálně osm dětí. Na každém bytě se střídají dvě kmenové vychovatelky. Na noc přichází noční vychovatelky. Vychovatelky se starají o výchovu dětí, o stravování, pokud má dítě léky, dohlíží na jejich pravidelné užívání.

6 ANALÝZA DAT

Za pomoci tužka papír jsme provedli otevřené kódování. V textu byly vyznačeny kódy, které se shodovaly. Všechny rozhovory jsou uloženy u autora bakalářské práce.

Na základě sesbíraných dat jsme kódy přiřadili ke třem kategoriím, které se vztahují k cílům výzkumného šetření. Každá kategorie je proložena doslovnými citacemi respondentů tak, aby nebyla změněna podstata odpovědi a obsahovala informace klíčové pro náš výzkum.

Tabulka 1: Koncepce kategorií a kódů

Kategorie	Kódy
Klíčové změny	• děti do tří let • pomoc rodinám • zvýšení dávek pěstounské péče • vzdělání pracovníků • spádovost • důraz na pěstounskou péči • sjednocení péče ohrožených dětí
Překážky v praxi vychovatelů	• papírování • počet dětí • nedostatek financí • „dítě na zkoušku“
Žádoucí změny	• rodičovská odpovědnost • trvalost pobytu dítěte v pěstounské péči • pohled veřejnosti na dětské domovy • asistentka • spolupráce s OSPODem

6.1 I. kategorie: Klíčové změny

První kategorie se vztahuje k prvnímu dílčímu cíli. K této kategorii se vztahují kódy **děti do tří let, pomoc rodinám, zvýšení dávek pěstounské péče, vzdělání pracovníků, spádovost, důraz na pěstounskou péči a sjednocení péče ohrožených dětí**. Respondenti v této kategorii se vyjádřili ke klíčovým změnám, které ve své registrovali.

Respondentka A za nejdůležitější změnu, co se ohrožených dětí týká, vnímá přijímání „malých dětí“. Dle jejích slov je „změna dobrá a možná by to mohlo být i dřív... jakože úplně od narození. Argumentuje tím, že „děti, které přijdou ve starším věku, už s nima nehmem, můžem se snažit kolik chcem a kolikrát z nich nic nevydolujem... u těch malých dětí se mi líbí, že vidím výsledek.“ Další klíčovou změnou, ke které se respondentka vyjádřila je pomoc rodinám ze strany OSPODu, kdy tuto pomoc komentuje jako „dobrou, protože chtějí, aby ta rodina zůstala pohromadě.“

Respondentka B se vyjadřuje hlavně k pomoci rodině, taktéž ze strany OSPODu. Myslí si, že „když je ta rodina opravdu hodně narušená a dítě nechávají v té rodině, těm dětem to spíše ubližuje.“ Respondentka dále zmiňuje, že „když je ta rodina nefunkční, tak mají pomáhat dřív, než to dítě odeberou.“ Dále za klíčové považuje „že k nám chodí do dětského domova i děti jednoleté... nevidím jediný rozdíl mezi děcákem a třeba Klokánkem.“

Respondent C říká, že „klíčové, co se transformace týká, je představa, že by dítě mělo vyrůstat v biologické rodině.“ Myslí si, že „by se jim mělo pomáhat... než přímo vznikne až ten obrovský problém, že ti rodiče nezvládají.“ Změnou, kterou označuje jako „negativní, je zvýšení dávek na pěstounskou péči.“ Myslí si, že „to někdo dělá opravdu jenom pro odměnu... aby dostali nějaký příspěvek na vozidlo a tak dále.“ Respondent upozorňuje i na vzdělání pracovníků v dětském domově: „...že v dnešní době už by měli mít tito lidé vysokoškolské vzdělání, když pracují s dětmi. Dle respondenta je tato změna taktéž „důležitá.“ Respondent zmínil i spádovost, která je dle respondenta důležitá při udržování kontaktu dítěte s rodiči: „Problém je, že hodně dětí je dáváno do domovů z jiných regionů,“ k čemuž respondent dodal, „že teď se to pomalu snaží dávat, že dítě by mělo jít do stejného kraje, z kterého je.“ Za klíčovou změnu respondent považuje i „sjednocení postupů všech pracovníků v péči o ohrožené děti bez ohledu na resortní příslušnosti... bývalo to roztráštěné, tak to chtěli nějak sjednotit.“

Respondentka D hodnotí jako „dobré, že se klade velký důraz na pěstounskou péči... protože dítě pořád vyrůstá v rámci rodiny.“ Dále respondentka zmiňuje i „zvýšení dávek pěstounské péče.“ Respondentka by chtěla, aby „pěstounská péče nebyla za peníze, protože řada lidí to pro peníze dělá.“ Dále uvádí, že „se řeší i ta spádovost, ale stejně se k nám dostávají i děti z dalekého okolí, což je špatně... když už něco nastavili, mělo by se to dodržovat.“

6.1.1 Shrnutí kategorie

Respondenti se v této kategorii vyjádřili ke klíčovým změnám. Jak je uvedeno v první kapitole, dítě má právo vyrůstat v biologické rodině. Respondenti A, B a C, kteří se k této změně vyjádřili, by uvítali, kdyby všechny děti mohly vyrůstat v biologické rodině. Respondenti B a C jsou toho názoru, že rodinám by se mělo pomáhat dříve, než musí být dítě odebráno z rodiny. Projekt „*Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny*“ se mimo jiné zabýval i tím, aby se rodiny mohly a uměly dobře postarat o své potomky. V souvislosti s tím respondenti C a D zmínili i spádovost, která dle jejich názoru v praxi zatím moc dobře nefunguje, protože se k nim stále dostávají děti z širokého okolí. Změnu, kterou respondenti A a B registrovali, je přijímání dětí mladších tří let, kterou vnímají jako dobrou na základě možností rozvoje a výchovy takto malých dětí. Respondenti upozornili taktéž na zvýšení dávek pěstounské péče, kterou okomentovali respondenti C a D spíše negativně, protože si myslí, že mnoho lidí tuto práci vykonává spíše pro peníze. Naopak důraz na pěstounskou péči, která transformace klade, hodnotili pozitivně. Podporou pěstounské péče se zabývaly projekty *Systémové podpory procesů transformace systému péče o ohrožené děti* a *Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*, které se mimo jiné zaměřovaly na profesionalizaci pěstounské péče u nás. Respondent C za klíčovou změnu považuje i vysokoškolské vzdělání všech pracovníků v péči o dítě a taktéž sjednocení postupů při práci s ohroženými dětmi. Jak je uvedeno v první kapitole, systém nebyl koordinován a to se transformace snaží změnit.

6.2 II. kategorie: Překážky v praxi vychovatelů

Druhá kategorie se vztahuje k druhému dílčímu cíli. Kódy, vztahující se k této kategorii, jsou **papírování**, **počet dětí**, **nedostatek financí** a **„dítě na zkoušku“**. V této kategorii respondenti popsali, s jakými překážkami a obtížemi se ve své praxi setkávají.

Respondentka A jako překážku při vykonávání praxe vnímá „*papírování*.“ Říká, že nad tím stráví „*spoustu času. Kolikrát bych se raději věnovala dětem, než psala to, co prostě mám... musím ty děti jakoby „vyhnat“ abych si splnila to, co musím mít splněné.*“ Jako další obtíž vidí „*počet dětí.*“ Říká, že „*počet by mohl být menší, aby ty děti měly to, co potřebují, aby se mohly co nejvíce nasytit a rozvíjet.* Vidí nedostatek v tom, že „*ty děti musejí čekat, než se postaráme o ty druhé... v tom davu to prostě nejde stihnout s povinnostmi.*“

Na vysoký počet dětí upozorňuje jen okrajově i respondentka B. Větší překážkou je pro ni „*problém s financováním.*“ Uvádí, že „*kolem peněz se všechno točí, všechno se počítá, je špatné, že se kolem dětí hrozně počítá.*“ V souvislosti s financemi poukazuje na „*spojování rodinných skupinek, když je v jedné skupince méně než šest dětí...aby se ušetřily peníze.*“ Jako obtíž vnímá respondentka, i „*když to dítě zkouší dát do náhradní rodinné péče, to dítě se jim tam nehodí, protože má nějakou úchylku... a vrátí se nazpátek do děčáku. Potom se znovu strčí do další náhradní rodinné péče... když ho nikdo nechce, tak ten děčák je dobrý.*“

Respondent C se vyjádřil k „*vysokému počtu dětí v ústavní péči*“ následovně: „*Mělo by být klíčové snížení toho počtu dětí v ústavní výchově... myslím, že se jim to příliš nedaří.*“ Obtíž vidí i ve financování: „*Hodně věcí je o penězích, kterých je v systému nedostatek. Mělo by se dát více peněz na prevenci, do různých domovů, ústavů.*“ Poukazuje i na problém, kdy dítě prochází různými zařízeními: „*...že dítě z rodiny přejde do pěstounské péče, ta ho vychovává třeba pět, šest let, pak řekne, že ho nezvládá a to dítě je přerazeno do ústavu... je to obrovská zátěž na rozvoj osobnosti dítěte, když tak zkouší a pořád mění prostředí.*“ Okrajově se respondent vyjádřil i k velkému počtu „*papírů.*“

Respondentka D jako největší obtíž v praxi vnímá, že „*zkoušejí do rodin, zkoušejí do pěstounské péče... a když to nevyjde, jdou s ním do domova. To dítě je potom z toho špatné.*“

6.2.1 Shrnutí kategorie

V této kategorii jsme poukázali na obtíže, které respondenty v praxi trápí. Jak je uvedeno v první kapitole, vysoký počet dětí v institucionální péči nevytváří optimální podmínky pro rozvoj osobnosti dítěte. Na problematiku vysokého počtu dětí a potřebu snížení dětí v institucionální péči poukazují i respondenti A, B a C. Respondentka A jako překážku v praxi vnímá i nadměrné papírování, které ji zdržuje od práce s dětmi. O velké byrokracii se okrajově zmínil i respondent C. Respondenti B a C poukazují na nedostatek financí v systému péče, například v oblasti prevence. Jako obtíž v praxi respondenti B, C a D vnímají, když dítě „zkouší“ dávat do pěstounských rodin, které dítě po nějaké době vrací zpátky do dětského domova. Neustálá změna prostředí dítěti spíše škodí.

6.3 III. kategorie: Žádoucí změny

Tato kategorie se vztahuje k třetímu dílčímu cíli. Kódy k této kategorii jsou **rodičovská odpovědnost, trvalost pobytu dítěte v pěstounské péči, pohled veřejnosti na dětské domovy, asistentka a spolupráce s OSPODem**. Je zaměřená na to, co by respondenti chtěli na stávajícím systému změnit.

Respondentka A by „určitě chtěla změnit rodičovskou odpovědnost.“ Svůj výrok odůvodňuje tím, že „*když chci dítě přihlásit do poradny, musím mít podepsané papíry od matky... matka se čtyři roky neozvala... ale ona o něm bude rozhodovat.*“ Toto respondentka označuje za „*nesmyslné.*“ Další změnu, kterou by respondentka uvítala, je „*aspoň jedna asistentka do každé rodinky,*“ a to na základě toho, že „*tam se to dítě dočká, že má jednoho pro sebe.*“ Odůvodňuje to i tím, že by asistentka ulevila kmenovému vychovateli i tím, že „*si vezme jedno dítě a půjde s ním na vycházku.*“

Respondentka B by uvítala, kdyby se zlepšil pohled veřejnosti na dětské domovy: „*Jak se říká o děcácích, že je to prostě to nejhorší... já bych řekla, že jsou dětské domovy na velice dobré úrovni.*“ Říká, že „*konkrétně tady ty děti hodně zakotví... ty děti si uvědomují, že se tady mají dobře.*“

Respondent C taktéž změnil rodičovskou odpovědnost, na kterou v praxi naráží: „*...dítě mají v pěstounské péči a zasahuje jim do toho rodič. To je u nás celkem problém.*“ Změnit by si přál i spolupráci s OSPODem, kdy dle jeho slov by se „*OSPOD měl stát pomocníkem v nouzi, nikoliv represivním orgánem... v dětských domovech bych čekal větší práci OSPODu... aby více pracoval s vychovateli, s těmi rodinami.*“

Respondentka D by chtěla změnit, „*aby se děti nevracely z pěstounské péče. Prostě když udělám takové rozhodnutí, aby bylo trvalé.*“ Popisuje možnosti pěstounských rodin: „*Však má psychologa, psychiatra, má OSPOD.*“ Dle jejích slov „*je nejhorší, když se dítě vrátí.*“ Další vítanou změnou ze strany respondentky by byla změna „*pohledu na domovy... vůbec celý náhled, systém a takovýto náhled na ústavní péči... my to berem jako dětský domov rodinného typu...to mi vadí, že se na nás pořád škaredě dívají...hodně dětí má z toho strach a potom zjistí, že to není zas až tak hrozné...*“

6.3.1 Shrnutí kategorie

V této kategorii se respondenti vyjádřili k tomu, jaké změny by sami uvítali v praxi. Respondenti A a C by změnili rodičovskou odpovědnost. Respondentka A popsala tuto

žádoucí změnu v souvislosti se zastupováním dítěte a podepisováním například GDPR ve škole. Respondent C uvedl, že se setkává s problémem, kdy rodiče zasahují pěstounům do výchovy právě na základě jejich rodičovské odpovědnosti a právům z toho plynoucí. Jak je uvedeno ve čtvrté kapitole, pěstoun není zákonný zástupce, zůstává jím rodič. Respondentka D by v systému péče o ohrožené děti uvítala trvalost rozhodnutí svěřeni dítěte do pěstounské péče. Nyní je pěstounská péče dočasná a to dokud se dítě nemůže vrátit k biologickým rodičům nebo dokud není dítě osvojeno. Respondentky B a D by rády změnily pohled na dětský domov, který ze strany veřejnosti není dle jejich názoru nejpříznivější. Respondentka A by uvítala do každé rodinky asistentku a to z důvodu, že by asistentka při vysokém počtu dětí mohla kmenovému vychovateli pomoci s povinnostmi. Respondent C by pozměnil i spolupráci s OSPODem, která by mohla mít větší rozsah a mohla by být častější, než nyní je.

7 DISKUZE

V bakalářské práci jsme se zabývali pohledem vychovatelů dětských domovů na transformaci systému péče o ohrožené děti. Na základě zpracovaných výsledků z rozhovorů se čtyřmi respondenty jsme vytvořili tři kategorie, ke kterým jsme přiřadili kódy, které z rozhovorů vyplynuly. Ze zjištěných kódů nám vyšly odpovědi na cíle, které jsme si předem stanovili. V této části bakalářské práce se vyjádříme právě ke stanoveným cílům a odpovédím na tyto cíle.

7.1 Dílčí cíl č. 1

Prvním cílem bylo **zjistit, jaké změny jsou pro vychovatele dětských domovů klíčové**. K prvnímu dílčímu cíli se vztahuje první kategorie. Těchto změn vychovatelé zaregistrovali hned několik. Pozitivně respondenti hodnotili přijímání menších dětí do dětských domovů. Až na jednu respondentku, které se tato změna nelíbí, jsou s tím všichni respondenti spokojeni a chválí si, že dětské domovy přijímají děti mladší tří let. Důvodem, proč jsou vychovatelé s touto změnou spokojeni je fakt, že s malými dětmi se jim lépe pracuje, mohou jim nastavovat hranice a vychovávat je a tím pádem vidí výsledky své práce a úsilí, což je u starších dětí větší problém.

Transformace cílí na rodiny a na větší pomoc rodinám s dětmi. Respondenti se ve svých výpovědích shodují v tom, že pomoc rodinám je důležitá, protože každé dítě má právo vyrůstat ve své biologické rodině. Pomoc rodinám vnímají stále jako nedostatečnou a dle jejich názoru přichází pozdě. Respondenti uvedli, že pomoc rodinám by měla přijít dřív, než je nutností odebrat dítě z rodiny, které pak většinou končí v ústavní péči.

Zvýšení dávek pěstounské péče se respondentům nelíbí a to hlavně z důvodu, že mají pocit, že většina lidí dělá tuto práci pro peníze, respektive kvůli nároku na příspěvky, které z této profese plynou. Jedna z respondentek uvedla, že by pěstounská péče měla být bez nároku na odměnu, což je ovšem v rozporu s transformací, která se snaží o profesionalizaci pěstounské péče, jak je uvedeno v první kapitole.

Naopak respondenti přistupují k pěstounské péči celkově, na kterou je kladen větší důraz a dává se jí přednost před ústavní péčí. S touto změnou jsou spokojeni a souhlasí s tím, aby dítě strávilo dětství v náhradním rodinném prostředí, pokud to nelze v rodině biologické.

Pouze jeden z respondentů zmínil změnu, která souvisí se vzděláním pracovníků, kteří by měli dnes již mít vysokoškolské vzdělání. Tuto změnu považuje za klíčovou pro práci

s dětmi. Taktéž zmínil sjednocení postupů všech pracovníků v péči o dítě. Poukazuje na roztržitost systému, kterou se právě sjednocováním postupů transformace snaží řešit.

Další klíčovou změnou má být dle respondentů spádovost, která ale podle nich nefunguje tak jak by měla. Toto tvrzení argumentují tím, že se k respondentům do dětského domova stále dostávají děti, které nejsou z jejich spádové oblasti, ale naopak z dalekého okolí.

Vzhledem k tomu, že jsme se dozvěděli, jaké změny jsou pro respondenty klíčové, můžeme říci, že dílčí cíl č. 1 byl splněn.

7.2 Dílčí cíl č. 2

Druhým dílčím cílem bylo **zjistit, na jaké obtíže v praxi vychovatelé narážejí**, k čemuž se vztahuje druhá kategorie. Obtíží v souvislosti s transformací respondenti objevují poměrně dost.

Překážkou v práci pro respondenty, jak sami uvádějí, je nadměrná byrokracie, která jim zabere každodenně mnoho času. Jedna z respondentek uvedla jako důvod pocit zanedbávání přímé práce s dětmi. Tedy místo psaní papírů, které jsou pro vychovatele povinností psát, by se raději věnovala dětem a jejich rozvoji. Proto by respondentka méně papírování uvítala.

Vysoký počet dětí v institucionální péči vnímají respondenti jako další překážku při práci. I přesto, že se transformace snaží o snížení počtu dětí v ústavní péči, zdá se respondentům, že se tato změna zatím příliš nedaří uskutečnit. Jedna z respondentek uvedla, že při tak vysokém počtu dětí nemohou stíhat pracovat a trénovat se všemi dětmi stejně a ostatní děti jsou následně ochuzeny o tuto péči ze strany vychovatelů.

Jako problém vnímají respondenti nedostatek financí v ústavní péči. Upozorňují na to, že se kolem dětí moc počítá, což by se dle respondentů dít nemělo. Taktéž upozorňují na nedostatek financí na prevenci a taktéž upozorňují na potřebu zaměřit se na tyto nedostatky v systému péče o ohrožené děti.

Další překážkou v praxi vidí vychovatelé situaci, kdy dítě přechází z rodiny do pěstounské péče, odkud se ve výsledku dostává do dětského domova. Respondenti se shodli, že pro dítě a pro rozvoj jeho osobnosti není dobré, když neustále mění prostředí, což se v praxi dle jejich slov dost často děje.

Cílem bylo zjistit, s jakými obtížemi se respondenti ve své praxi setkávají, což jsme zjistili. Dílčí cíl č. 2 byl splněn.

7.3 Dílčí cíl č. 3

Posledním dílčím cílem bylo **zjistit, co by vychovatelé dětských domovů chtěli na stávajícím systému zlepšit.**

Žádoucí změnou je dle respondentů změna rodičovské odpovědnosti. Rodiče, i když se o dítě nestarají, mohou zasahovat pěstounům nebo vychovatelům do výchovy, zůstávají zákonnými zástupci dětí, což se dle výpovědí respondentů mnohdy ukazuje jako velký problém. Proto by respondenti uvítali, kdyby se rodičovská odpovědnost upravila tak, aby pro ně práce byla jednodušší a nemuseli například, jak uvedla jedna z respondentek kvůli podpisům „nahánět“ rodiče.

Většina respondentů uvedla, že není dobré, když dítě přechází z pěstounské péče do ústavní péče a opačně a to právě z důvodu možného negativního dopadu na osobní vývoj dítěte. Proto by respondenti uvítali, kdyby dítě v pěstounské péči zůstávalo trvale a aby se dítě nevytrhávalo z kontextu, jak uvedla jedna z respondentek.

Respondenti by chtěli taktéž změnit pohled veřejnosti na dětské domovy. Podle respondentů jsou dětské domovy pro děti i pro veřejnost veliký strašák. To by se podle respondentů mělo změnit. Respondenti sami hodnotí dětský domov velice kladně, tvrdí, že dětský domov je na velice dobré úrovni.

Jedna z respondentek by s přihlédnutím k vysokému počtu dětí v ústavní péči uvítala asistentku do každé rodinné skupiny v dětských domovech. Argumentuje tím, že asistentka by kmenovým vychovatelům velice pomohla při každodenních činnostech nebo i tím, že by si vzala na starosti jedno dítě, které by měla pod svými křídly.

Jeden z respondentů poukazuje i na spolupráci s OSPODem. I když říká, že OSPOD spolupracuje s dětským domovem a jednou za čas přijde pracovník za dětmi a pracuje i s rodinou, říká respondent, že spolupráce není dostačující a měla by být větší, návštěvy dětí by měly být častější a spolupráce s rodinami by měla být větší, než je nyní. Problém ovšem spočívá v tom, že je trvale nízký počet pracovníků sociálně-právní ochrany dětí, jak zmiňujeme v první kapitole.

Cílem bylo zjistit, co by vychovatelé dětských domovů chtěli změnit na stávajícím systému péče o ohrožené děti. Dílčí cíl č. 3 byl splněn.

7.4 Hlavní cíl

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo **zjistit, jak na probíhající transformaci v systému péče nahlíží vychovatelé dětských domovů**. K transformaci celkově se vyjádřili respondenti tak, že je nedomyšlená a měla by se více zaměřit na děti než přímo na rodiny, na které se transformace podle nich primárně zaměřuje. Respondenti se také vyjádřili k fungování dětských domovů tak, jak fungují nyní, velice kladně. S vnitřním fungováním dětských domovů jsou respondenti spokojeni.

Respondenti hodnotili taktéž klíčové změny v transformaci systému péče. Apelují na dřívější pomoc rodinám a na prevenci, aby děti nekončily v institucionální péči a mohly vyrůstat v biologické rodině. Taktéž upozorňují na spádovost, tedy aby bylo dítě přiřazeno do dětského domova ze svého regionu, což se zatím děje dle respondentů jen zřídka. Přijímání menších dětí nevidí jako překážku a naopak si tuto změnu pochvalují. I když se zvýšením dávek pěstounské péče respondenti nesouhlasí, pro profesionalizaci pěstounské péče je tato změna důležitá. Respondenti naopak příznivě hodnotili důraz na pěstounskou péči, kterou transformace klade. Stejně tak příznivě hodnotili i sjednocení péče a potřebné vysokoškolské vzdělání pracovníků systému péče o ohrožené děti.

Respondenti uvedli i obtíže, které s transformací systému péče souvisí. Největší překážkou je pro respondenty vysoký počet dětí v ústavní péči. I když transformace na vysoký počet dětí upozorňuje, snižovat počty dětí se dle respondentů zatím moc nedaří. Nadměrné papírování a nedostatek financí jsou obtíže, se kterými se respondenti taktéž setkávají každý den a dle jejich slov jim tyto překážky ztěžují práci. Respondenti upozorňují, že mnoho dětí, které k nim do domova přichází, již prošla mnoha zařízeními a náhradní rodinnou péčí a kritizují to, že dítě „zkoušejí“ dávat do pěstounských rodin a dítě se tak opakovaně musí adaptovat na nové podmínky, což není dobré pro vývoj osobnosti dítěte.

Změn, které by respondenti ještě uvítali je poměrně hodně. Respondenti by v návaznosti na přecházení dítěte z pěstounské péče do ústavní a opačně ocenili trvalost pěstounské péče, aby dítě nepřecházelo ze zařízení do zařízení. Přáli by si taktéž změnit rodičovskou odpovědnost, která jim mnohdy komplikuje přímou práci s dětmi. Nelíbí se jim pohled veřejnosti na dětské domovy a i to by chtěli respondenti změnit. Jedna respondentka uvedla, že by ocenila, kdyby byly přiřazeny do každé rodinné skupiny asistentky, respektive do každé jedna. Jeden z respondentů navíc ještě upozornil na nedostatečnou

spolupráci OSPODu s dětskými domovy a s rodinami a na potřebu častějších návštěv dětí z orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Toto je celkový pohled vychovatelů na probíhající transformaci systému péče o ohrožené děti. Hlavní cíl bakalářské práce byl splněn.

ZÁVĚR

Transformace systému péče o ohrožené děti u nás probíhá již osm let a za tu dobu jsme mohli zaregistrovat mnoho změn. Nejvíce se tyto změny dotýkají vychovatelů dětských domovů, pěstounů a taktéž diagnostických ústavů.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak nahlíží vychovatelé dětských domovů na probíhající transformaci systému péče. Hlavní cíl jsme doplnili třemi dílčími cíli. V teoretické části jsme se zaměřili na východiska transformace systému péče, kde jsme se zaměřili na nedostatky v systému a na projekty, které v rámci transformace probíhají. Zaměřili jsme se na taktéž na definici ohroženého dítěte. Poslední dvě kapitoly byly věnovány ústavní péči a náhradní rodinné péči. V praktické části jsme definovali design výzkumu, cíle, otázky a popsali jsme výzkumný soubor a charakterizovali jsme si prostředí. Následně jsme si analyzovali data, která jsme získali z rozhovorů s respondenty.

Rozhovory v dětském domově byly velmi přínosné. O transformaci systému péče věděli všichni respondenti mnoho, což bylo velice pozitivní pro náš výzkum.

Tato bakalářská práce má velký přínos v tom, že ukazuje prostřednictvím analyzovaných výsledků, jaké změny jsou dobré a jakým směrem transformaci směřovat a naopak, jaké jsou v systému péče o ohrožené děti nedostatky a na co se v budoucnu zaměřit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

JANSKÝ, Pavel, 2014. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-534-9.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

HANUŠOVÁ, Jaroslava, 2006. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-78-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ, 2017. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9.

POLIŠENSKÁ, Petra, Radka FEBEROVÁ a Zdeněk STUHLÍK, 2019. *Rodinné právo - právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer. Musíš znát.. ISBN 978-80-7598-442-5.

MARKSOVÁ, Michaela et al., 2015. Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. *Sociální práce*. **14**(2), 55.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.

SYCHROVÁ, Adriana, ed., 2014. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-757-5.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka, 2007. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 978-80-86991-27-6.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, Česká republika: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TRNKOVÁ, Lucie, 2018. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.

VÁVROVÁ, Soňa a Radana KROUTILOVÁ NOVÁKOVÁ, 2015. Transformace systému péče o ohrožené děti očima ředitelů dětských domovů. *Sociální pedagogika*. **3**(2), 13. ISSN 1805-8825.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 30. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2000. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2000. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#cast2>

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2000. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2-hlava3-dill>

DUNOVSKÝ, Jiří et al., 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě* [online]. Praha: Grada publishing, s. 196 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: https://is.jabok.cz/el/JA10/leto2014/S2042/um/1041561/Tyrane_-zneužívane-a-zanedbavane-dite---Dunovsky.pdf

Fond ohrožených dětí, 2012. *Pomoc ohroženým dětem* [online]. Praha: OCM [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/nase-cinnost/pomoc-ohrozenym-detem>

Formy náhradní rodinné péče, *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

FRAŇKOVÁ, Alexandra. Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí. *Šance dětem* [online]. Praha, 2011, 2020 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/myty-a-fakta-o-sexualnim-zneuživani-deti-63.html>

GJURIČOVÁ, Jitka, 2007. Hodnocení systému péče o ohrožené děti. *Policista*. (12), 8. Dostupné také z: <http://www.truhlici.cz/res/data/010/001444.pdf>

HOFERKOVÁ, Stanislava a Linda ŠVRČINOVÁ, 2009. Syndrom CAN. In: *Projekt FRVŠ* [online]. s. 18 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_2.pdf&original=Syndrom_CAN_text.pdf

JŮZOVÁ KOTÁLOVÁ, Kristýna, 2019. Podpora systémových změn v oblasti služeb péče o ohrožené děti, mladé lidi a rodiny v České republice. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/podpora-systemovych-zmen-v-oblasti-sluzeb-pece-o-ohrozene-deti-mlade-lidi-a-rodiny-v-ceske-republice>

Právo na dětství, 2013. *Typy ústavní péče* [online]. Praha [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-situace/jsi-v-ustavu/typy-ustavni-pece/>

Právo na dětství, 2015. *Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny*, [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/projekty/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/>

Právo na dětství, 2016. *Program CZ04: Ohrožené děti* [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/projekty/ukoncene-projekty/program-cz04-ohrozene-deti-a-mladez/>

Právo na dětství, 2018. *Podpora systémových změn v oblasti služeb péče o ohrožené děti, mladé lidi a rodiny v České republice*, [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/projekty/aktualni-projekty/podpora-systemovych-zmen-v-oblasti-sluzeb-pece-o-ohrozene-deti-mlade-lidi-a-rodiny-v-ceske-republice/>

Právo na dětství, 2019. *Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně - právní ochrany dětí* [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/projekty/ukoncene-projekty/systemovy-rozvoj-a-podpora-nastroju-socialne-pravni-ochrany-deti/>

MPSV, 2009. *Systém sociálně-právní ochrany dětí. OSPOD* [online]. Polička [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/system-socialne-pravni-ochrany-deti-v-cr-/>

Národní strategie ochrany práv dětí, 2012. Praha. Dostupné také z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/NSOPD.pdf/bb0782db-dabb-4710-0689-ec3bf0b7dca5>

SEZEMSKÝ, Jiří, 2009. *Transformace systému péče o ohrožené děti. Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti.aspx>

VANÍČKOVÁ, Hana, Zanedbávání péče o dítě. *Šance dětem* [online]. Praha [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelého-k-díteti/zanedbavani-pece-o-dite.shtml>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

č.	číslo
ČR	Česká republika
MPSV	ministerstvo práce a sociálních věcí
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
Sb.	sbírka
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaně

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Koncepce kategorií a kódů.....	34

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR

Rozhovor s respondentem C:

Já: Než začneme, chcete se zeptat na něco k tématu?

Respondent C (dále jen R.C.): Nic mě nenapadá, můžeme začít.

Já: Jak nahlížíte na transformaci systému péče o ohrožené děti?

R.C.: Tak určitě je zřejmé, že ochrana dětí v České republice nedosahovala úrovně, odpovídající úrovni Evropských států. A to zejména s přihlédnutím k vysokému počtu dětí v ústavní péči. Vlastně ta transformace, ona měla hlavně ty tři cíle, kdy se měly snížit počty dětí v ústavech, jak v kojeneckých, dětských domovech, nějakých výchovných ústavech a diagnostických ústavech. Ten druhý úkol byl hlavně sjednotit péči o ohrožené děti. Bývalo roztržité v různých resortech, že to bylo všude, tak to chtěli nějak sjednotit a pak určitě transformace chce, aby se zvýšila kvalita té péče. Tak co se týká nějakého snižování počtu dětí v ústavech, tak vlastně díky tomu oni vytvořili nějaké sítě, vlastně třeba terénní pracovníky a tak dále. U toho sjednocení péče ohrožených dětí, tam se mi líbí, že se tam má najít ten klíčový pracovník nebo osoba, která má vlastně vést tu rodinu nebo toho jednotlivce. Co se týká zvýšení kvality péče, tak vznikli určitě ti terénní pracovníci, OSPOD, nějaké školení těch pracovníků, supervize a tak dále.

Já: Jaké změny byste označil za klíčové?

R.C.: Tak za klíčové... určitě by bylo nejlepší, kdyby se snížil ten počet dětí v té ústavní výchově. Nejlepší by vlastně bylo, aby nebyly ohrožené děti. Kdyby děti byly normálně v rodinách. Takže určitě by mělo být klíčové to snížení toho počtu dětí v ústavní výchově. Pak určitě, co je důležité, je vzdělání všech pracovníků. Vlastně nevím, jak to bylo přesně dříve, ale myslím si, že v dnešní době už by měli mít lidé vysokoškolské vzdělání, když pracují s dětmi. Pak určitě je klíčové i ta náhradní rodinná péče. Určitě je klíčové, že se sjednotily postupy všech pracovníků v péči o ty ohrožené děti bez ohledu na ty resortní příslušnosti. Dále je určitě klíčové, co se týká transformace, je představa, že by dítě mělo vyrůstat v té biologické rodině. Pokud není v rozporu s jeho zájmem. Dále každá rodina má svůj individuální plán, který sestavuje nějaký ten klíčový pracovník a každé rodině má být k dispozici v rámci nějakého poradenství třeba. Pak je to určitě práce s rodinou, terénní pracovníci, zpracování standartu péče o ohrožené děti, pak je určitě právo dětí na kontakt s rodiči. Určitě se i změnila dětská domovy, vlastně že vznikly rodinného typu, že se vytvořily vlastně rodinky, kde žijí, mají vlastní kuchyňku, vaří si, uklízí a pečují jak normálně v rodině. Určitě ale změnou, teď si myslím hodně negativní je, že změna byla

zvýšení dávek na pěstounskou péči. A s tím to opravdu dělá někdo jen pro odměnu. Prostě aby dostali odměnu, dostali nějaký příspěvek na vozidlo a tak dále. Tak to si myslím zhruba, že jsou nějaké ty klíčové.

Já: Jak tyto změny hodnotíte?

R.C.: Některé dobře, ale spíš většinou jakože špatně nebo jak si oni představovali, že sníží ten počet dětí v ústavech, tak si myslím, že se jim to až příliš nedaří. Vznikají obrovské problémy, co zažíváme v dětských domovech, že dítě vlastně z rodiny přejde do pěstounské péče, pěstounská péče ho vychovává třeba pět, šest let, pak řekne, že ho nezvládá a vlastně to dítě je z pěstounské péče přeřazeno do ústavu. Takové dítě třeba, měli jsme tady případ, kdy dítě mělo 12, 13 roků a už bylo ve svojí rodině, u pěstounů a nakonec vlastně i v domově u nás a ještě stejně musel do dalšího ústavu, protože to tady nezvládal. Dál co bysme mohli hodnotit, myslím si, že hlavně by se mělo zaměřit ta pomoc terénních pracovníků, než přímo vznikne až ten obrovský problém, že ti rodiče to nezvládají. Mělo by se jim pomáhat.

Já: Jak moc vás tady tyto změny ovlivnily nebo ovlivňují?

R.C.: Určitě některé změny jsou dobré, že vlastně ten OSPOD se snaží spolupracovat s námi, s ústavem, s dětmi, s rodinou. Ale někdy třeba je problém, že právo dítěte být v kontaktu s rodiči, ale rodiče nám tady někdy volají a svému synovi nebo své dceři nadávají nejvulgárnějšími slovy, co jde. Děti s nima nechtějí mluvit. No a potom se obrací s tím, že mají to právo na ten kontakt s tím dítětem. Ale prostě, když dítě s ním mluvit nechce, tak je to problém. Dále někdy, možná bych čekal i v těch dětských domovech větší práci OSPODU. Aby pracoval víc s těma vychovatelama, aby více pracovali s rodinama, ale občas jako těžko se někdy pracuje s těma rodinama, pokud nevíme ani kde jsou nebo pokud oni nemají zájem o to svoje dítě ani.

Já: Na jaké obtíže v souvislosti s transformací péče o ohrožené děti v praxi narážíte?

R.C.: Tak já narážím na to, že vlastně jak jsem říkal, že pěstoun – rodič. Například dítě mají v pěstounské péči a zasahuje jim do toho vlastně rodič. To je u nás jeden takový problém. Nebo potom byl ten problém, že vlastně byli u rodičů biologických, přešli k pěstounům, pěstounům to dítě jak kdyby nevyhovovalo nebo to nezvládali a přešlo do toho dětského domova, že si myslím, že je to obrovská zátěž na rozvoj osobnosti toho dítěte, když vlastně zkouší a mění pořád prostředí. Už neví, jestli ho má vůbec někdo rád a tak dále. V práci určitě narážím na spolupráci s OSPODem, který tady jezdí za námi, za dětmi na kontrolu povykládat si, rozdat nějaké sladkosti, balíčky a tak dále. Pracujeme

trošku málo i s rodinou, zejména s rodiči, ale to už zejména jenom spíše výjimky. Spíše s námi nespolupracují. Jinak už žádné obtíže zrovna takto nevím.

Já: Je něco, co byste sám chtěl změnit, pokud byste měl možnost na tom stávajícím systému?

R.C.: Tak určitě hodně věcí je o penězích, kterých je, si myslím, v systému nedostatek. Myslím si, že by se mělo dát určitě více peněz na prevenci, aby to nevznikalo, tak určitě více peněz do různých domovů, ústavů a tak dále. Určitě bych chtěl změnit, aby bylo méně byrokracie. Myslím si, že je hodně papírů a všeho. Dále by se mělo změnit, že OSPOD by se měl stát pomocníkem v nouzi, a nikoliv obávaným represivním orgánem. Protože mi přijde, že když se řekne OSPOD, tak lidé mají spíš negativní pocity, že se bojí, že sociálka jde na ně a podobné takové řeči. Takže by se mělo změnit, aby lidé věděli, že ten OSPOD slouží k tomu, že jim pomáhá vlastně v nouzi. Dále určitě, co bych chtěl změnit, je například děti, co odejdou z dětského domova, tak si myslím, že nejsou vůbec připravené na život, neznají to, neznají, za co se platí, kde si jít co vyřídit a tak dále, to by se podle mě mělo nějak změnit. Máme nějaké startovací byty, které jsou na půl roku nebo na rok, ale je tam těžko se vůbec dostat, má to svoje kapacity a bývá tam hodně plno. Tak to si myslím, že je problém v těch dětských domovech.

Já: V čem byste viděl přínos těchto změn?

R.C.: Určitě to, že by se všichni měli lépe, byly by ty děti více připraveny do života, aby věděli, kde si za kým mohou přijít o pomoc, o radu, kde si jít něco vyřídit, víc je začlenit tady ty děti z ohrožených rodin, víc je začlenit do společnosti, aby se vlastně, jak oni skončí v domovech nebo v ústavech, aby věděli, kam můžou jít. A nejenom se vracet zpátky k té rodině, kde byli vzítí. Protože tak to většinou dopadne. Děti jsou tady třeba do 18-ti let, potom ukončí studium, odejdou a kam mají jít, když nikoho nikde neznají? Takže jdou vlastně k té rodině. Takže si myslím, že to je to hlavní.

Já: Dětem by to tím pádem přineslo spoustu pozitivních změn, jestli to dobře chápu. Ale co by tyto změny přinesly vám osobně?

R.C.: Ano za mě určitě by to pro děti bylo lepší. My jako vychovatelé se dětem snažíme udělat tady ideální podmínky pro rozvoj jejich osobnosti, takže pro nás by bylo nejlepší, aby ty děti byly hlavně šťastné. Nejlepší šťastné ve svých rodinách, pokud to nejde v rodinách, tak aby to bylo v domovech, v ústavech. Aby si mohly vzpomenout na svoje dětství a říct: „Měli jsme se tu dobře v tom domově. Sice jsme nebyli s rodiči, ale stejně jsme se měli dobře.“ A co by to přineslo mě, tak měl bych radost z toho, z té práce, ze všeho. Když vidím šťastné děti, tak mám radost i já.

Já: Jaké jsou vaše představy o ideálním systému péče o ohrožené děti?

R.C.: Ideální stav by byl, kdyby nebyly ohrožené děti. Kdyby děti žily s rodinou, starali se o sebe, o svoji rodinu. Ale když už jsou tady ty ohrožené děti, tak určitě, když jsou malinké, dávat je k osvojení nebo do náhradní péče, prostě aby se měly jak v normální rodině. A když už pak musejí do toho ústavu nebo do těch domovů, aby se tam prostě měly jak v té rodině, aby to fungovalo, jak to funguje teď, že jsou vlastně v tom rodinném typu. Myslím si, že je lepší, když jsou mimo město, že to je lepší v té přírodě pro ty děti a aby se prostě měly dobře. A ještě určitě je problém v dnešní době, že hodně dětí je dáváno do domovů z jiných regionů. Což si myslím, že je velký problém, že teď se to pomalu snaží dávat, že dítě by mělo jít do stejného kraje, z kterého je no. Ale potom nám tu vznikl třeba problém, že do našeho domova byly přeřazeny děti, které byly tři kilometry od svého bydliště a vlastně, když šly ze školy nebo kamkoliv na vycházku, tak vždycky vlastně šly stejně k té rodině. Takže z toho vznikl zas takový problém.

Já: V čem je ten ideální systém podobný tomu současnému a v čem se naopak liší?

R.C.: Tak liší se v tom, že je pořád strašně moc dětí ohrožených vlastně v té společnosti, pořád se musí řešit ústavy, OSPOD a podobné věci no. Tak ten můj ideální by byl, kdyby vlastně nebyly ty ohrožené děti. Takže se moc srovnávat nedá. Spíš se liší. Liší se, že v ústavech máme vlastně děti, rodiče se nestarají o děti, nespolupracují s OSPODem, nespolupracují s terénními pracovníky, málo peněz na prevenci a tak dále. Děti nejsou připraveny do života.

Já: Je něco, co byste se chtěl zeptat ještě vy mě?

R.C.: Asi mě teď nic nenapadá.

Já: Tak to bude ode mě všechno, mockrát vám děkuju za váš čas.